
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

УДК 378.096:78.071.2

ХУДОЖНЬО-РЕФЛЕКСИВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ ЯК СПОСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Ашихміна Н. В., Лоу Яньхуа

У статті розглянута проблема активізації інтелектуального розвитку майбутніх учителів музики в процесі їх фахової підготовки. Визначено сутність художньо-рефлексивної інтерпретації музичних творів. Розкрито особливості художньо-рефлексивної інтерпретації музичних творів як способу інтелектуалізації музичного навчання студентів.

Ключові слова: інтелект, інтерпретація, художньо-рефлексивна інтерпретація.

В статье рассмотрена проблема активизации интеллектуального развития будущих учителей музыки в процессе их профессиональной подготовки. Определена сущность художественно-рефлексивной интерпретации музыкальных произведений. Раскрыты особенности художественно-рефлексивной интерпретации музыкальных произведений как способа интеллектуализации музыкального обучения студентов.

Ключевые слова: интеллект, интерпретация, художественно-рефлексивная интерпретация.

The article looks at the problem of activation of intellectual development of future teachers of music in the process of their professional training. The authors give a definition of the artistic reflexive interpretation of musical works and reveal peculiarities of artistic reflexive interpretation of musical works as a way to intellectualize music education of students.

Key words: intellect, interpretation, artistic reflexive interpretation..

Сучасне безперервне оновлення вимог до системи освіти взагалі й мистецької освіти зокрема, висунуло на порядок денний конкретизацію шляхів орієнтації процесу фахової підготовки майбутніх учителів музики на розвиток тих якостей студентів, які безпосередньо пов'язані з розумоводіяльним забезпеченням навчального процесу у вишах.

Успішність музичного навчання майбутніх фахівців, зокрема в межах інструментальної підготовки, значною мірою залежить від швидкості і легкості оволодіння новими знаннями з подальшим їх осмисленням й усвідомленням, тобто залежить від міри розвитку інтелекту студентів – здатності вирішувати проблеми на основі вже існуючих знань. Крім цього, інтелектуальна розвиненість майбутніх учителів музики, сформованість у них умінь і навичок щодо усвідомлення загальних закономірностей якісної інтерпретації музичних творів зумовлює оперування набутими знаннями в аналогічних обставинах.

Проблеми інтерпретації музичних творів досліджувалися багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями в галузях культурології, мистецтвознавства, мистецької педагогіки тощо. Зокрема, Б. Асаф'єв, Є. Гуренко, В. Москаленко та ін. розглядали механізм, структуру і зміст інтерпретаційного процесу виконавської діяльності. Н. Жукова вивчала інтерпретацію як структурний компонент музичної творчості особистості; В. Крицький досліджував проблему формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти. Розробкою питання художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору в галузі фахової підготовки майбутніх учителів музики займалася О. Ляшенко;

М. Чернявська вивчала аксіологічний аспект теорії інтерпретації художньо-освітнього матеріалу тощо.

Незважаючи на значний науковий доробок сучасних досліджень, можна констатувати існування певних прогалин у розробленості музично-інтерпретаційної проблематики, безпосередньо пов'язаної з інтелектуальним, змістовним виконанням музичних творів – розробці питанню інтелектуалізації виконавської підготовки майбутніх учителів музики в сучасній мистецькій педагогіці не наділено належної уваги. Одним із способів вирішення означеної проблеми є осмислення сутності і розкриття особливостей художньо-рефлексивної інтерпретації музичних творів, що вважаємо метою статті.

Специфіка музичного навчання в мистецьких закладах вищої освіти зумовлює розвиток у студентів особливого виду інтелекту, а саме – музичного. На думку Г. Гарднера, музичний інтелект є здібністю особистості розрізняти значення і значущість ритмічно організованих модулів, а також їх відтворювати, використовуючи як засіб комунікації з іншими людьми [6]. Ознаками означеного інтелекту М. Сибірякова-Хіхловська вважає наявність у суб'єктів освіти спеціальних знань у галузі музичного мистецтва і навичок їх практичного використання (мисленнєві операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення) [4].

Успішність інтелектуального розвитку майбутніх фахівців багато в чому залежить від сформованості в них здібності до емоційно-осмисленого сприйняття, розуміння, "переробки" та інтерпретації художньо-освітньої інформації, зокрема в процесі виконавської підготовки. Означена здібність характеризується наявністю в студентів умінь і навичок з практичної художньо-інтерпретаційної діяльності, здатності сприймати, усвідомлювати й відтворювати музичний матеріал, інтерпретувати художньо-образний зміст музичних творів, висловлювати власне художнє ставлення щодо інтерпретаційного процесу тощо.

Аналіз наукових праць, присвячених дослідженню проблеми професійної підготовки студентів у галузі мистецької педагогіки, зокрема таких дослідників, як: Е. Абдуллін, Ю. Алієв, Л. Арчажникова, І. Немикіна, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та інших, показав, що розвиток здібностей до осмисленого сприйняття і "переробки" художньо-освітньої інформації сприяє формуванню базових компетенцій майбутнього фахівця, зокрема виконавських, які зумовлюють якісне інтерпретування музичних творів.

Інтерпретацію (від лат. *interpretatio*) визначають, у широкому сенсі, як тлумачення, пояснення, переклад на більш доступну мову; у вузькому – як роз'яснення змісту, стилю, принципів художнього тексту і як художнє тлумачення музичного твору в процесі його виконання [1, с. 204]. На думку багатьох дослідників, зокрема В. Крицького, О. Полатайко, О. Шикиринської та ін., інтерпретація є творчою діяльністю, а продукт цієї діяльності, який виконується в конкретному акті тлумачення, є одним із можливих варіантів відтворення художньо-освітньої інформації. Індивідуально-творча спрямованість інтерпретації, як її особливість, вимагає прояву активного емоційно-інтелектуального і художньо-рефлексивного ставлення з боку інтерпретатора [2; 3; 5].

Звернення до художньо-рефлексивної інтерпретації музичного твору на заняттях з виконавських дисциплін залучає майбутніх учителів музики до пошуку засобів вирішення інтерпретаційних проблем, виявлення авторського художнього задуму, образного строю музичного твору, принципів розвитку музичного матеріалу, особливостей музичної драматургії, а також сприяє формуванню навичок самостійного емоційно-інтелектуального осягнення художньо-образного змісту музичних творів, забезпечуючи можливість подальшого професійного самовдосконалення.

Варто відзначити, що музичне навчання студентів не слід спрямовувати на "шліфування" лише виконавських навичок заради формального складання заліково-екзаменаційних вимог. Музично-освітній зміст занять за таких умов буде штучно збіднюватися, межі впливу викладача на майбутнього фахівця суттєво звужуватися і локалізуватися у сфері практичних ігрових (вокальних, диригентських) дій. Таке трактування ролі та функцій музичного навчання може зумовити негативні наслідки в роботі зі студентами.

Особливістю музичного навчання в педагогічному університеті є те, що навчальні завдання вирішуються засобами музики, а художньо-творчі параметри

стають головною складовою навчальної діяльності. Робота над музичним матеріалом є творчим процесом, який вимагає від майбутнього вчителя музики власної особистісно-вагомої думки, творчого самовираження, що є джерелом переконливості результату взаємодії з художнім твором, його емоційної вразливості та змістовності. Отже, особливу увагу необхідно приділити художньому індивідуально-творчому розвитку студентів. Конкретизація підходів і засобів становлення творчої індивідуальності майбутніх фахівців сприятиме їх інтелектуальному розвитку.

Художньо-рефлексивна інтерпретація музичного твору спрямована на реалізацію індивідуально-творчого розвитку студентів через урахування їх індивідуальних особливостей сприйняття й запам'ятовування художньо-освітньої інформації, творчого її перетворення, здібностей оригінального інтерпретування тощо.

Під час освоєння музичного твору майбутній фахівець, насамперед, визначається з власним художнім задумом, визначає та аналізує основні засоби для його втілення. Слід відзначити, що загальний настрій, характер музики може виразити кожний студент, навіть з недостатньо добре розвиненими виконавськими навичками, наприклад, співаючи. Важливо, щоб майбутній учитель музики самостійно визначив власне ставлення до виконавської трактовки музичного твору, тобто власноруч здійснив усвідомлене (інтелектуальне) "розкриття" художнього задуму, що стане в подальшому творчою інтерпретацією.

Залучення студентів до процесу особистісно-забарвленого визначення і втілення авторського художнього задуму сприятиме тому, що майбутній фахівець не буде прагнути до засвоєння "готових" виконавських "рецептів"-порад з боку викладача і вважати інтерпретаційний процес як суто технологічне відтворення професійно-якісного, але "чужого" художньо-виконавського досвіду. За такого творчого підходу до навчання студент буде зацікавлений ставитися до заняття, як до процесу спільної творчості, "співпереживання" через співтворчі дії. В цьому і полягає принципова відмінність означеного способу активізації інтелектуального розвитку майбутніх учителів музики від досить широко розповсюдженої практики "розучування" музичних творів, особливо із "слабкими" студентами, як ілюзорно більш відповідний до їх професійних можливостей: спочатку – формальне засвоєння нотного тексту (ноти, метро-ритм, динаміка, аплікатура, штрихи), потім – технічне освоєння у відповідному темпі (відпрацювання безпомилкової гри) і заключний етап – визначення художньо-образного змісту твору, його драматургії тощо.

Вважаємо важливим акцентувати увагу на доцільності поглиблення методологічних знань, удосконалення художньо-узагальнених умінь з боку студентів, опанування ними базових, ключових художньо-виконавських знань на основі індивідуального слухового досвіду й слухової рефлексії, а не на засвоєнні певного набору художньо-методичних "кліше". На нашу думку, розвиток музичного інтелекту має змогу справді отримати повний простір тільки в тому випадку, коли він ґрунтується на можливості майбутніх фахівців активно, самостійно здобувати необхідні знання, набувати умінь без сторонньої допомоги, без підказок орієнтуватися в різноманітних явищах музичного мистецтва. Більш стисло даний тезис можна означити – необхідно студентів навчити "навчити вчитися".

Інтелектуальний розвиток майбутніх учителів музики, який відбувається під час художньо-рефлексивної інтерпретації музичних творів, щодо осмислення і "переробки" художньо-освітньої інформації є процесом тривалим, який потребує впровадження в процес музичного навчання вправ, що поступово ускладнюються, на основі усвідомлення студентами певних знань-інструкцій. Здобуття подібних знань ґрунтується на виконанні навчальних дій за зразком, що в подальшому сприяє переносу інтелектуальних дій в інші умови – на інший навчальний матеріал.

Зазначимо, що така активізація інтелектуальних сил майбутніх фахівців вимагає від викладачів напрацювання специфічної манери проведення занять, що передбачає "проникнення" разом зі студентами у зміст музичного твору через ретельне аналітичне усвідомлення художньо-освітньої інформації.

Отже, проблема активізації інтелектуального розвитку майбутніх учителів музики через їх залучення до якісної, високохудожньої інтерпретації музичних творів, збагаченої усвідомленою змістовністю, є актуальною і важливою.

Якісний перебіг інтелектуального розвитку студентів, на нашу думку, зумовлений урахуванням специфіки художньо-виконавської діяльності, її емоційно-

образної сутності і, обов'язково, визначенням причинно-наслідкових зв'язків емоційного та інтерпретаційного, художнього і технічного компонентів, емоційної забарвленості оцінок, як результату власного особистісно-емоційного ставлення майбутніх фахівців до художньо-освітньої діяльності. Реалізації означених тверджень сприяє залучення студентів у процесі виконавської підготовки до художньо-рефлексивної інтерпретації музичних творів.

Перспективними темами подальшого дослідження проблеми активізації інтелектуального розвитку майбутніх учителів музики може стати визначення сутності рефлексивних умінь студентів у процесі виконавської підготовки.

Література

1. Еникеев М. И. Энциклопедия. Общая и социальная психология / М. И. Еникеев. – М. : ПРИОР, 2002. – 560 с.
2. Крицький В. М. Формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Крицький В. М. – К., 1999. – 25 с.
3. Полатайко О. М. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / О. М. Полатайко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – 20 с.
4. Сибірякова-Хіхловська М. І. Формування досвіду сприйняття поліфонії у майбутніх учителів музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Сибірякова-Хіхловська М. І. – К., 2007. – 19 с.
5. Шикіринська О. А. Особливості художньої інтерпретації творів музичного мистецтва (художньо-естетичний аспект) / О. А. Шикіринська // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – 2007. – Спец. вип. : Мистецька освіта : сучасний стан і перспективи розвитку. – Ч. 2. – С. 208–214.
6. Gardner H. Frames of mind : The theory of multiple intelligences / H. Gardner. – New York : Basic Books, 1983. – 420 p.